

วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (18)
มกราคม - มิถุนายน 2551

ศิลปะนำพัฒนา

อุทิศ ชูช่วย

ศิลปะ คือ ผลผลิตของมนุษย์เพื่อมนุษย์ ที่บ่งบอกถึงความต่างของมนุษย์จากสัตว์อื่นๆ ศิลปะจรรโลงระบบการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ให้มีความมั่นคง

ศิลปะ คือ ตัวชี้วัดที่สำคัญยิ่งในการดำรงความเป็นมนุษย์ สัญลักษณ์ของความดี สัญลักษณ์ของความงาม และสัญลักษณ์ของความจริง

ศิลปะ คือ สิ่งสนองและจรรโลงจิตใจมนุษย์ให้งดงาม มองโลกในแง่ดี เป็นเบ้าหลอมให้คนอยู่ในสังคมอย่างมีระบินิยม เป็นวัฒนธรรมอันงดงามของ

มวลมนุษย์

ศิลปะ จึงเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนในแต่ละสังคม หากมนุษย์เหินห่างจากศิลปะ ชีวิตมนุษย์ย่อมส่งผลต่อความเป็นอยู่และสภาวะจิตใจของผู้คนเป็นอย่างยิ่ง

การพัฒนา คือ การทำสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นคงในด้านต่างๆ อาทิ เพื่อความมั่นคงของชาติ เพื่อความมั่นคงทางศาสนา เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เพื่อความมั่นคงทางการเมือง เพื่อความมั่นคงทางสังคม เป็นต้น

ผลงานประติมากรรมของ ศิลปิน กมล ทัศนาญชลี ศิลปินแห่งชาติ ชื่องาน “เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9” (His Majesty The King's 80 Anniversary Celebration), 2008 W.850x700 H.900 cm.

หลาย ๆ ปัจจัยในการพัฒนาล้วนแต่มีรากฐานความมั่นคงมาจากความเป็นมนุษย์ที่มั่นคง การพัฒนาให้มนุษย์มีความมั่นคง ถือเป็นปัจจัยหลักและปัจจัยขั้นพื้นฐาน หลายครั้งเราลืมไปว่าการเตรียมความพร้อมในการพัฒนา คือ การเตรียมความพร้อมในการเป็นมนุษย์ที่มั่นคง คือ **การเติมเต็มให้เต็มคน**

ผมเริ่มต้นอย่างไร?

ในช่วงระยะเวลากว่าครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา สังคมไทยเราต้องเผชิญกับคลื่นอารยธรรมตะวันตกที่ซัดโถมกระหน่ำเข้ามา เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีข่าวสาร อันส่งผลต่อวิถีชีวิตและสังคมเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การพัฒนาบ้านเมืองในโลกยุคปัจจุบันมีความจำเป็นอย่างยิ่ง จะต้องนำมาพัฒนาในทุก ๆ ด้านพร้อมกันและ “เข้มมุ่น” ของการพัฒนาจะเป็นไปแบบ “องค์รวม” ที่มีหลากหลายเครือข่ายมาร่วมพัฒนาแบบเป็น “องคาพยพเดียวกัน” นั่นเอง และในช่วงสองสามทศวรรษที่ผ่านมา การขับเคลื่อนการพัฒนาของโลก ได้หันเหจาก

ทิศทางที่ยึดมั่นกับ “ตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจ” เป็นระยะมาสู่ “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ที่ให้ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและความสมดุลของระบบนิเวศน์ มองเห็น “อัตลักษณ์” ของความเป็น “ท้องถิ่น” อย่างแข็งแกร่งท่ามกลางการไหลบ่าของกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาไปสู่สิ่งที่ดีกว่า...คือการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งสองด้าน คือ

1. ทั้งการพัฒนาจิตใจและจิตวิญญาณ
2. ทั้งการพัฒนาทางด้านกายภาพ

การพัฒนาย่อมมีหลายมิติ แต่สิ่งหนึ่งที่ขาดเสียไม่ได้ คือ การพัฒนาให้มนุษย์มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความอ่อนโยน มีจิตวิญญาณ ศิลปะ พัฒนาจิตใจ จิตวิญญาณของผู้คนให้มีสุนทรียภาพ มองเห็นความดี ความงาม ความจริง จรรโลงสามัญสำนึกความเป็นมนุษย์ “ศิลปะ...นำพัฒนา” คือแนวทางหนึ่งของผม อุทิศ ชูช่วย นายกเทศมนตรีนครสงขลาที่นำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่นและสังคมเมืองสงขลา

ผม อุทิศ ชูช่วย หรือที่ชาวสงขลา มักเรียกขานกันว่า นายกษัตริย์

ผลงานประติมากรรมของ ศิลปิน ถวัลย์ ดัชนี ชื่อผลงาน “มีदनังฟ้า” (Meeth-Nang-Fah) 2008 Stainlesssteel, 210x260 H 900 cm.

“ผมอยากให้เมืองสงขลา เป็นเมืองท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ วิถีชีวิต กลมกลืน เป็นหนึ่งเดียวกับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะเมืองสงขลา เป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์ตรงที่เราได้ชื่อว่าเป็นเมืองสองทะเล เมืองเราเป็นแหลมยื่นยาวออกไป ฝั่งตะวันออกเป็นทะเลอ่าวไทย ฝั่งตะวันตกของเมืองเป็นทะเลสาบสงขลา ภูมิประเทศของเราติดทะเลทั้ง 3 ด้าน เราติดต่อกับผืนแผ่นดินใหญ่ได้ทางเดียว เพราะฉะนั้นด้วยความพิเศษของเมือง เราจึงอยู่ใกล้กับธรรมชาติ เราจึงคิดว่าจะทำอย่างไรเพื่อให้เกิดความโดดเด่นในสิ่งที่เรามีอยู่ เราจึงต้องสร้างกิจกรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวหนึ่งในกิจกรรมที่เราคิด คือการสร้างประติมากรรมติดตั้งไว้ที่ชายหาดสมิหลา เพื่อต้องการให้งานศิลปะเป็นส่วนร่วมในการสนับสนุนให้สิ่งแวดล้อมของเมืองสงขลา น่าสนใจยิ่งขึ้นตามที่พูดมาในข้างต้น”

ศิลปะสู่...สาธารณะ

ต้นปี 2543 หลังจากผมได้รับเลือกตั้งเป็น

นายกเทศมนตรีนครสงขลา ได้มีแนวคิดที่จะปรับปรุงภูมิทัศน์สถานที่ท่องเที่ยวภายในเขตเทศบาลฯ โดยนำผลงานของนักศึกษาจากภาควิชาศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ที่สร้างสรรค์เป็นประติมากรรมในการเรียนการสอน มาประดับตกแต่งภูมิทัศน์ ณ หาดชลาทัศน์ แหลมสมิหลา และนี่คือ...จุดเริ่มต้น ของแนวคิดของผมที่จะนำศิลปะมาส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวของเทศบาลนครสงขลา

แนวคิดดังกล่าวในระยะเริ่มแรก ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มาก ผู้รู้บางท่านก็มองว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควรหรือว่าเป็นชิ้นงานด้อยฝีมือ ไม่ค่อยจะมีความเป็นศิลปะหรือสวยงามมากนักเพราะเป็นชิ้นงานของนักศึกษา “ผมก็พยายามจะอธิบายว่า...ต้องการสร้างสีสันของหาดสมิหลา ด้วยงานทางด้านศิลปะ ไม่ต้องการสร้างสิ่งก่อสร้างอย่างอื่นบนชายหาด จึงอยากจะทำให้ศิลปินแขนงต่างๆ ได้มาช่วยกันสร้างสรรค์และนำสิ่งที่เขาคิดว่าดีกว่ามาทดแทน”

อาจารย์ถวัลย์ ดัชนี และอาจารย์กมล ทศนาญชลี กำลังสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรม จาก หนังสือศิลปกรรมร่วมสมัยนานาชาติ 2551 สงขลา ประเทศไทย ครั้งที่ 1

ศิลปกรรมนานาชาติร่วมสมัย 2008

คือก้าวอย่างสู...หอศิลป์นครสงขลา

เพื่อให้นครสงขลา เป็นศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรมในภูมิภาค เพื่อให้ศิลปะ...ซึ่งนำการพัฒนา ผมจึงมีแนวคิดจัดสร้างโครงการหอศิลป์นครสงขลา เพื่อพัฒนานครสงขลาเป็นเมืองน่าอยู่น่าเที่ยวด้วยศิลปะ แต่...งานศิลปะมีหลายด้าน ผมจึงพยายามรวบรวมงานศิลปะทั้งหมดให้เกิดขึ้น เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในเมืองสงขลา จึงได้จัดโครงการสร้างสรรค์ศิลปกรรมนานาชาติร่วมสมัยขึ้น ในระหว่างวันที่ 12-16 มกราคม 2551

“ผมได้มีโอกาสเดินทางไปพบปะแลกเปลี่ยนกับ อาจารย์กมล ทัศนัญชลี ประธานสภาศิลปกรรมไทย-สหรัฐอเมริกา รวมทั้งศิลปินไทยและนานาชาติ ตลอดจนศิลปินท้องถิ่น นักเรียน นักศึกษา อาจารย์ที่สอนศิลปะทุกจังหวัดในภาคใต้เข้าร่วมโครงการ เป้าหมายเพื่อให้เหล่าศิลปินและผู้สนใจ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะงานศิลปะทุกแขนง ได้ประสานกับสภาศิลปกรรมไทย-สหรัฐอเมริกา โดย อาจารย์กมล ทัศนัญชลี ก็ได้รวบรวมประสานศิลปินนานาชาติหลายท่านให้มาร่วมโครงการนี้ ผมเองได้ประสานกับศิลปินแห่งชาติของเราหลายท่าน ศิลปินรับเชิญ ศิลปินชั้นเยี่ยม ในประเทศของเรา

ตลอดจนศิลปินท้องถิ่นของเรา นักเรียน นักศึกษา อาจารย์ที่สอนศิลปะในภาคใต้ ทุกจังหวัดให้มาร่วมโครงการนี้ เป้าหมายโครงการนี้ เราได้ร่วมกับศิลปินนานาชาติ ศิลปินแห่งชาติและศิลปินในท้องถิ่นของเรา เพื่อต้องการมาเวิร์คช็อป หรือมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มาบรรยาย อธิบาย สอนหรือให้ความรู้กับนักเรียน นักศึกษามาร่วมโครงการได้ซาบซึ้ง ให้รู้ถึงงานศิลปะในแขนงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรม ประติมากรรม ด้านกวี ด้านดนตรี โดยได้รับเกียรติจาก อาจารย์ ดร.กมล ทัศนัญชลี ศิลปินแห่งชาติ ประธานสภาศิลปกรรม ไทย-อเมริกา อาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ศิลปินแห่งชาติ ได้ร่วมสร้างงาน และให้ความรู้กับเยาวชนของเราในช่วงนี้ด้วย ท่านเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ กวีรัตนโกสินทร์ ก็จะมาล้อม มาเขียน บทกวีให้กับเมืองสงขลา เราจะได้จารึกกวีเหล่านี้ไว้ในแผ่นดินสงขลา ว่าเราคนสงขลามีความคิดสร้างสรรค์อย่างไร เราได้รับเชิญท่านชาลี อินทรวิจิตร นักแต่งเพลง ครูเพลง ระดับประเทศ ได้มาสัมผัสหาดสมิหลา ได้มาสัมผัสเมืองสงขลา เพื่อที่จะให้ท่านได้เขียนเพลงให้เราสักหนึ่งเพลงที่เป็นเพลงที่สะท้อนถึงเมืองสงขลา คนสงขลาปัจจุบัน เพื่อจะได้ถ่ายทอดสู่ลูกหลานให้ได้ทราบว่า ณ วันนี้สงขลาเป็นอย่างไรโดยผ่านทางครูเพลง เรามี คุณสุเทพ วงศ์กำแหง ซึ่งเป็น

ดร.กมล ทัศนัญชลี ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง ภาพจากหนังสือ ศิลปกรรมร่วมสมัยนานาชาติ 2551 สงขลา ประเทศไทย ครั้งที่ 1

ศิลปินแห่งชาติแขนงดนตรีมา ขับกล่อม มาร้องเพลงให้เราฟังในงานนี้ด้วย และนอกจากนี้ผมได้เชิญอาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้ง 14 จังหวัดภาคใต้ และศิลปินท้องถิ่นที่อยู่ในจังหวัดสงขลาได้รับเชิญมาสร้างสรรค์งาน ไม่ว่าจะเป็นงานกิจกรรม งานภาพวาด ภาพเขียน เราก็จะพยายามที่จะส่งเสริมผลงานศิลปะเหล่านี้ไว้ในเมืองของเรา เป้าหมายที่สำคัญสำหรับการจัดกิจกรรมต่างๆ ถึงการทำงานร่วมกับศิลปิน คือว่าเราอยากจะมีหอศิลป์ประจำเมืองสงขลา เราอยากจะมีหอศิลป์ที่เป็นที่ให้คนสงขลาของเราได้มาร่วมถ่ายทอดแสดงและชื่นชมกันเอง หรือให้คนอื่นที่เขามาเยี่ยมชม เราได้มีโอกาสได้ชื่นชมกับเราด้วยนะครับ เพราะฉะนั้นเราถึงต้องส่งเสริมเหล่านี้ โครงการนี้เราได้รับความอนุเคราะห์จากศิลปินทุกท่านที่มาสร้างสรรค์งาน สร้างงานให้กับเทศบาลนครสงขลาเก็บไว้เพื่อที่จะเปิดเป็นหอศิลป์ในอนาคต และงานนี้เราก็จะได้รับเกียรติจากศิลปิน 3 ท่านได้มา สร้างงานประติมากรรมขนาดใหญ่ จดจารึกไว้ใน แผ่นดินนี้ก็คือ...

โครงการศิลปกรรมร่วมสมัยนานาชาติ ความเป็นมา

เทศบาลนครสงขลาได้ร่วมกับ สภาศิลปกรรมไทย สหรัฐอเมริกาจัดการส่งเสริม และสนับสนุนโครงการทางด้านศิลปกรรม ให้กับเยาวชนและคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ในจังหวัดภาคใต้ เพื่ออนุรักษ์และจรรโลงคุณค่าทางด้านศิลปกรรมให้คงอยู่สืบไป โดยได้รับเชิญศิลปินแห่งชาติและศิลปินนานาชาติจำนวน 12 ท่าน เข้าร่วมสร้างสรรค์ศิลปะและถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชน บริเวณลานแคมป์ แหลมสนอ่อนเทศบาลนครสงขลา โดยผลงานทั้งหมดจะจัดแสดงภายในห้องโถงสำนักงานเทศบาลนครสงขลาสืบไป

ศิลปะให้ความเชื่อที่ติดมาต่อธรรมชาติและผู้คนในเมืองสงขลา

เป็น...ประติมากรรมพญานาค

“ผมได้สืบค้นจากสารานุกรมภาคใต้ ได้อ่านจากสารานุกรมภาคใต้ ที่เกี่ยวกับเรื่องน้ำ เกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ พญานาคหรือนาค เป็นความเชื่อของคนไทยและเป็นความเชื่อของไทยปักษ์ใต้

นาคเป็นสัตว์ใต้น้ำ เป็นสัญลักษณ์ของความสมบูรณ์ทางน้ำ เราได้เห็นความเชื่อและประเพณีต่างๆ เทศบาลนครสงขลา จึงมีแนวคิดสร้างสัญลักษณ์อีกสัญลักษณ์หนึ่งของเมืองสงขลาที่อุดมไปด้วยน้ำ คือการสร้างประติมากรรมพญานาคพ่นน้ำ เพื่อบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์พูนสุขของชาวเมืองสงขลา”

นาค หรือ พญานาค เป็นสัญลักษณ์ของการกำเนิดน้ำ ความยิ่งใหญ่แห่งน้ำ เป็นเทพเจ้าแห่งการให้น้ำและความอุดมสมบูรณ์แก่สรรพชีวิตทั้งปวง ชาวใต้มีความเชื่อว่า นาคหรือพญานาคจะพ่นโปรยน้ำทิพย์มาขโลมไล่ให้มนุษย์มีความสุขสดชื่น ชำระล้างมลทินทั้งทางกายและใจ ชาวใต้จึงนับถือพญานาค หรือพญานาค เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และกราบไหว้ขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตของตนเองสืบไป

“นี่คือ สิ่งที่ผมอยากจะกราบเรียนว่าเป็นความภาคภูมิใจที่ได้พยายามส่งเสริม พัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ ทั้งๆ ที่ผมเองนั้นไม่ได้ร่ำเรียนมาทางด้านศิลปะโดยตรง แต่อาศัยความรู้สึกในการทำงานแล้วสรุปว่า มนุษย์เรานี้ถึงที่สุดแล้วนี้เราต้องพัฒนาจิตใจ เราต้องพัฒนาจิตวิญญาณ เพื่อที่เราจะได้พัฒนาทางด้านกายภาพได้อย่างสมดุล พอเพียงลงตัวความพอดี ความพอเพียงได้ นะครับ หลังจากนั้นผมเองก็พยายามที่จะสืบค้นต่อไปว่า เมืองของเราในฐานะที่เป็นเมืองลักษณะพิเศษ เมืองที่มีทะเลขนานทั้งสองข้าง เป็นเมืองที่อาศัย ที่ชุมชนของเรานี้นะครับอยู่ในแหลมยื่นออกไปในทะเล ผั่งตะวันออก

เป็นทะเลอ่าวไทยอันกว้างใหญ่ไพศาล และอุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ผืนตะวันตกเป็นทะเลสาบสงขลาที่มีความอุดมสมบูรณ์และเป็นทะเลสาบที่ใหญ่ที่สุดในประเทศของเรา แหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ มนุษย์ได้ก่อเกิดบนคาบสมุทรที่มีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ คือเมืองสงขลาของเรา เราได้ชื่อว่าเป็นเมืองสองทะเล เราได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์ แต่เราจะทำอย่างไรที่เราจะได้หยิบยกสิ่งที่ได้สั่งสม สิ่งที่ยรรพบุรุษได้ตัดสินใจมาตั้งรกราก ตั้งชุมชนในเมืองสองทะเลแห่งนี้ครับ จะได้รับการอธิบาย จะได้รับการบอกกล่าวว่าบรรพชนของเรามีความฉลาดเพียงใดที่เลือกชัยภูมิแห่งนี้ น้ำเป็นสิ่งสำคัญ น้ำเป็นบ่อเกิดของทุก ๆ สิ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงได้เน้นย้ำกับพวกเราเสมอเกี่ยวกับเรื่องการใช้ประโยชน์จากน้ำและหาแหล่งน้ำเพื่อทดแทน มีน้ำก็มีชีวิตนะครับ จึงพยายามที่จะคิดว่า เอ๊ะแล้วจะอย่างไรถึงจะบอกกล่าวกับคนเมืองนี้ถึงความอุดมสมบูรณ์เรื่องน้ำ โดยอธิบายเล่าเรื่องผ่านทางด้านศิลปะ พยายามที่จะสืบค้นตำนานต่าง ๆ ผมได้สืบค้นจากสารานุกรมภาคใต้ ได้อ่านจากสารานุกรมภาคใต้ที่เกี่ยวกับเรื่องน้ำที่เกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ของเมืองสองทะเลแห่งนี้ครับ แนนอนครับพญานาคหรือนาค เป็นความเชื่อของคนไทย และเป็นความเชื่อของชาวไทย ปักษ์ใต้ครับว่านาคเป็นสัตว์ให้น้ำ เป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ทางน้ำนะครับ เราได้เห็นประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับน้ำและมีพญานาค มีส่วนที่จะบันดาลให้เกิดน้ำนะครับ จึงพยายามที่จะสร้างสัญลักษณ์อีกสัญลักษณ์หนึ่งของเมืองสงขลาที่อุดมไปด้วยน้ำก็คือการสร้างประติมากรรมพญานาคพ่นน้ำขึ้นที่บริเวณสวนสองทะเล ด้านเหนือสุดของแหลมสมิหลาครับ เป็น

พญานาคหรือเป็นนาคที่หล่อด้วยโลหะ”

คือที่มาของแนวคิดการจัดสร้างประติมากรรมพญานาคพ่นน้ำ โดยทางเทศบาลฯ ได้มอบหมายให้อาจารย์มนตรี สังข์มุสิกานนท์ เป็นผู้ปั้นต้นแบบ โดยมีส่วนต่าง ๆ ในการสร้างประติมากรรมพญานาค 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 เป็นส่วนหัว พ่นน้ำอยู่ที่บริเวณสวนสองทะเลด้านเหนือสุดของบริเวณแหลมสมิหลา

ส่วนที่ 2 เป็นหางพญานาค ให้จินตนาการว่าส่วนตัวพญานาคฝังอยู่ใต้ดินใต้เมืองสงขลา

ส่วนที่ 3 เป็นส่วนสะดือพญานาคโผล่ที่บริเวณสระบัวแหลมสมิหลา

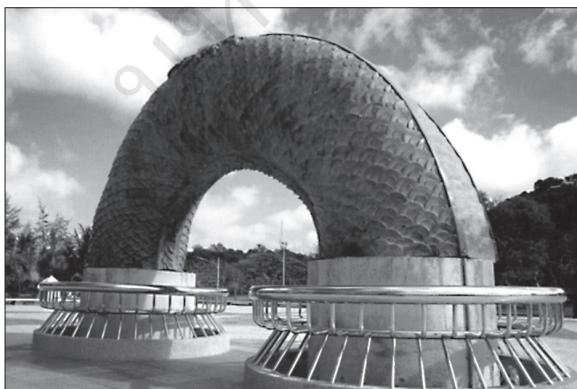
ทำไม? ต้องมี 3 ส่วน แต่ละส่วนมีนัยอย่างไร?

ส่วนหัว คือ ความอุดมสมบูรณ์ของน้ำและประโยชน์ของน้ำที่ชาวสงขลาได้รับ

ส่วนสะดือ คือ ความมั่งคั่ง ความอุดมสมบูรณ์ของการทำมาหากิน การประกอบอาชีพ ที่เพียบพร้อมด้วยศูนย์รวมของนานาอาชีพ ในเมืองสงขลาของเรา

ส่วนหาง คือ การมีบิรवार มีพวกพ้อง ที่จะทำงานให้ประสบผลสำเร็จเปรียบเทียบกับหางพญานาคที่มีความแข็งแรง

ประติมากรรม หลายชิ้นงานที่เดิมแต่งสีสันทนชายหาดสมิหลา นอกจากจะมีคุณค่าทางด้านศิลปะแล้ว อีกคุณค่าหนึ่งที่ผู้คนได้สัมผัสได้รับ...คือการกล่อมเกล่าจิตใจผู้คนและสารที่ได้รับจากงานประติมากรรมนั้น ๆ ด้วยความมุ่งหวัง...ให้ “ศิลปะนำการพัฒนา” เริ่มต้นจากประติมากรรมฝึกหัดของนักศึกษา ผู้ประติมากรรมจากประติมากรรมระดับชาติ จนได้รับการขนานรับแนวคิดจากทั้งศิลปินแห่งชาติหลายท่าน รวมเลยถึงศิลปินนานาชาติหลาย ๆ ประเทศ

มากขึ้น แนวคิดการจัดสร้างประติมากรรมเพื่อนำการพัฒนา ได้รับการสานต่อเหล่าศิลปินทั้งไทยและต่างประเทศ จัดทำโครงการประติมากรรมกับสิ่งแวดล้อมนานาชาติ ครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ.2548 ศิลปินนานาชาติถึง 7 ชาติ หรือ 7 ประเทศ ร่วมสร้างสรรค์งานประติมากรรมให้เมืองสงขลา 14 ชิ้นงาน เป็นสีสันที่เติมแต่งหาดสมิหลาอย่างมีคุณค่า

รายชื่อศิลปินและผลงาน ประติมากรรมกับสิ่งแวดล้อม

1. Denis St-Pierre จากประเทศแคนาดา ผลงานชื่อ “King of Sky”

2. Edgar Zuniga จากประเทศคอสตาริกา ผลงานชื่อ “พลังสำคัญกับการสร้างสรรค์เทคโนโลยี” (Vital Force and Creative Technology)

3. Bettino Francini & Diana Manni จากประเทศอิตาลี ผลงานชื่อ “จากพื้นดินสู่ท้องฟ้า” (From Earth to Sky)

4. Florence Hoffman จากประเทศลักเซมเบิร์ก ผลงานชื่อ “การเปิดรับ” (Opening)

5. Miguel Hernandez Urban จากประเทศเม็กซิโก ผลงานชื่อ “The Origin”

6. Jon Barlow Hudson จากประเทศสหรัฐอเมริกา ผลงานชื่อ “ORCHID”

7. ชำเรือง วิเชียรเขตต์ ศิลปินแห่งชาติ (สาขาประติมากรรม) ผลงานชื่อ “ท่วงทำนองแห่งมิตรภาพ” (The Rhythm of Friendship)

8. อินสนธิ์ วงศ์สาม ศิลปินแห่งชาติ (สาขาประติมากรรม) ผลงานชื่อ “กลองสะบัดชัย” (Drum of Victory)

9. ผศ.เข้มรัตน์ กองสุข ศิลปินแห่งชาติ (สาขาประติมากรรม) ผลงานชื่อ “เฝ้าชมดาว” (Teng Contemplating the Moon)

10. นนทิวรรณ จันทนะพะลิน นายกสมาคมประติมากรไทย ประติมากรอาเซียนที่ประเทศอินโดนีเซีย ครั้งที่ 3 ปี 2527 ผลงานชื่อ “พลังจักรวาล” (Power of The Universe)

11. ผศ.วิชัย สิทธิรัตน์ อาจารย์ประจำภาควิชาประติมากรรม ประติมากรอาเซียนที่ประเทศสิงคโปร์ ครั้งที่ 1 ปี 2525 ผลงานชื่อ “ข้างขึ้น ข้างแรม” (The Waxing and Waning Moon)

12. ศราวุธ ดวงจำปา หัวหน้าภาควิชาประติมากรรม ประติมากรอาเซียนที่ประเทศบรูไน ครั้งที่ 4 ปี 2528 ผลงานชื่อ “สัมพันธภาพ” (Relationship)

13. รศ.วิโชค มุกตมณี ศิลปินสื่อผสม ผลงานชื่อ “พืชพรรณ : สัญลักษณ์แห่งชีวิต” (Plant The Symbol of Life)

14. มนตรี สังข์มุลิกานนท์ ประติมากรและคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ผลงานชื่อ “กอและ” (Koah - lae, the Spirit of Human Life)

การเดินสู่ภาวะผู้นำศิลปะกับสิ่งแวดล้อมของเมืองสงขลา

ประติมากรรมกับสิ่งแวดล้อมนานาชาติ

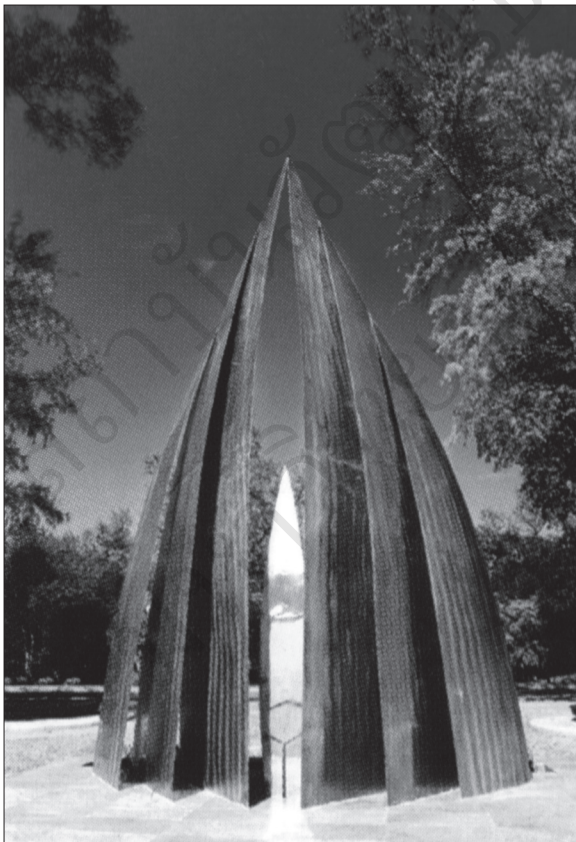
“หลังจากนั้นผมได้มีโอกาสพูดคุยกับศิลปินแห่งชาติ และศิลปินนานาชาติหลายๆ ประเทศมากขึ้น เราได้เริ่มโครงการอีกโครงการหนึ่งที่เป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจของคนสงขลา นั่นคือโครงการประติมากรรมกับสิ่งแวดล้อมนานาชาติ ครั้งที่ 1 ของสงขลา หรืออาจจะเรียกว่าครั้งที่ 1 ของประเทศไทยก็ได้ที่เป็นการร่วมมือกันระหว่างสมาคมศิลปินนานาชาติ ซึ่งมีนายกสมาคมเป็นชาวอิตาลี และได้นำศิลปินนานาชาติถึง 7 ชาติ หรือ 7 ประเทศมาร่วมสร้างสรรค์งานให้เมืองสงขลาร่วมกับศิลปินไทย ร่วมกับสมาคมศิลปินไทย ซึ่งนำโดยท่านอาจารย์นนทิวรรณ และคณาจารย์จากหลายมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นอาจารย์วิโชค มุกตมณี ท่านอาจารย์ศราวุธ ดวงจำปา และอาจารย์มนตรี สังข์มุลิกานนท์ ได้พยายามผลักดันโครงการประติมากรรมกับสิ่งแวดล้อมนานาชาตินี้ครับ”

จากแนวคิดดังกล่าว โครงการประติมากรรมกับสิ่งแวดล้อมนานาชาติ ก็ค่อยๆ ก้าวไปสู่การปฏิบัติ โดยมี รศ.วิโชค มุกตมณี เป็นผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ หลังจากพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างศิลปินและสร้างสรรค์ชิ้นงาน 14 ชิ้น ในปี 2548

“ต้องกราบเรียนด้วยความเคารพว่าการทำงานสร้างประติมากรรม โดยภาคราชการเป็นแม่งานและต้องใช้ระเบียบราชการ ต้องใช้วิธีการแบบราชการ และต้องประสานกับต่างประเทศ ต้องประสานกับ

ศิลปินในท้องถิ่นของเราเพื่อที่จะมาสร้างสรรค์งานนั้น เป็นงานที่ค่อนข้างยากครับ”

“ประการที่หนึ่ง ก็คือว่าด้วยระบบราชการนี้ เราจะทำงานเกี่ยวกับงานศิลปินนี้ค่อนข้างจะยาก ประการที่ 2 เราต้องเชื่อมโยงโลกทั้งโลกนะครับ งานศิลปะนี้ะครับแนวคิดของประเทศต่างๆ นี่ให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมเมืองสงขลา ค่อนข้างจะยากที่จะเอาคนจากอิตาลี ศิลปินจากอิตาลี ศิลปินจากอเมริกา ศิลปินจากประเทศต่างๆ นี่ะครับ เม็กซิโก นะครับ มานั่ง work shop กัน มานั่งพูดคุยกัน ถึงความเป็นเมืองสงขลา และสร้างประติมากรรมให้สอดคล้องกับความเป็นมาของเมืองสงขลาและสิ่งแวดล้อมของเมืองสงขลาของเรานี้ะครับ อันนี้คือ ความยากอันที่ 2 ความยากอันที่ 3 ก็คือการบริหารจัดการระหว่างศิลปินกับระบบราชการและกึ่งพนักงานเทศบาลฯ นะครับ แต่อย่างไรก็แล้วแต่ครับงานนี้ ต้องมีความเข้าใจด้วยความทุ่มเทของทุกฝ่าย ครับ ตั้งแต่เพื่อนพนักงานเทศบาลนครสงขลา นะครับ

ผลงานประติมากรรมตามแนวคิดประติมากรรมกับสิ่งแวดล้อม

ศิลปิน ยากอันที่ 4 ประการที่ 4 ก็คือในเรื่องของการสร้างผลงาน สร้างชิ้นงาน เราได้รับความร่วมมืออย่างดีเยี่ยมจากเอกชน คือ คุณสมควร คุณธรรม ห้างหุ้นส่วน เอส. เค. คุณธรรม เป็นผู้ที่อุทิศตนทั้ง กำลังกาย กำลังใจและกำลังทรัพย์นะครับ เป็นผู้ที่ช่วยผลักดัน สร้างงานประติมากรรมทั้ง 14 ชิ้นงาน ของโครงการประติมากรรมกับสิ่งแวดล้อมนานาชาติ ครั้งที่ 1 ของจังหวัดสงขลา เราให้ประสบการณ์กับความ เพราะฉะนั้นทั้ง 4 ประการที่ผมได้กราบเรียนมาแล้ว นี่ มันเป็นความยาก แต่มันเป็นโครงการที่เราได้ พิสูจน์ถึงการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจ หรือบูรณาการงาน เงิน คน ตามหลักทฤษฎีที่ผมเรียกว่า สำหรับโครงการนี้โครงการเดียว ผมได้ใช้หลักการบริหารจัดการเหล่านั้นครบถ้วนและเป็นงานที่ยากที่สุด สำหรับการทำงานของผม เพราะฉะนั้นงานศิลปะที่เกิดขึ้นในหาดสมิหลาที่เป็นความร่วมมือของนานาชาติ แล้วก็ศิลปินไทย ศิลปินท้องถิ่นเรานี้ะครับ ทั้ง 14 ชิ้นงาน จึงเป็นผลงานศิลปกรรมกับสิ่งแวดล้อมที่ผมเองมีความภาคภูมิใจและผมๆ ได้พยายามถ่ายทอดความรู้สึกนี้ ความรู้เกี่ยวกับศิลปะนี้ นะครับ งานประติมากรรมต่างๆ ให้กับพี่น้องประชาชนคนสงขลา มาถึงวันนี้พี่น้องประชาชนคนสงขลา และนักท่องเที่ยวยอมรับและรู้สึกได้ประโยชน์ รู้สึกได้สุนทรีย์ รู้สึกได้สัมผัสกับสิ่งที่นุ่มนวล สิ่งที่กลมกลืน สิ่งที่ทำให้จิตใจ จิตวิญญาณให้มีความอ่อนโยนนะครับ ให้มีความรู้สึกว่าธรรมชาติกับสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และประสงค์จิตใจของมนุษย์นั้นเป็น สิ่งเดียวกันนะครับ เพราะฉะนั้นการสร้างประติมากรรมทั้ง 14 ชิ้นงานก็แล้วเสร็จลงด้วยดีครับ”

ผมก็ได้ประสานความร่วมมือกับอาจารย์มนตรี สังข์มุสิกานนท์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ว่าจะทำอย่างไรถึงจะให้ภูมิทัศน์ในเขตเทศบาลนครสงขลาได้ มีงานศิลปะด้วย จากแนวคิดดังกล่าวค่อยๆ ก้าวไปสู่ การปฏิบัติ มีการประสานกับทางมหาวิทยาลัย ศิลปากร โดยอาจารย์ศราวุธ ดวงจำปา และอาจารย์ วิโชค มุกดามณี เป็นผู้ร่วมคิดร่วมสร้างจากเริ่มต้น ด้วยการออกค่ายอาสาของนักศึกษาที่เรียนทางด้าน ศิลปกรรม จากมหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัย

ทักษิณ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยขอนแก่น มาออกค่ายที่หาดสมิหลาแล้วนำวัสดุธรรมชาติที่เป็นเศษไม้ ขอนไม้ที่ไม่ใช้แล้ว ต้นไม้ที่ตายแล้ว หรือขอนไม้ที่ลอยมาจากทะเล ที่มาจากขยะมรสุมที่คนทั่วไปมองไม่เห็นค่า ไม่มีประโยชน์

“นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ มาร่วมออกค่าย ร่วม work shop นำวัสดุเหล่านี้ที่เป็นไม้มาสร้างสรรค์เป็นงานศิลป์ เพื่อที่จะสะท้อนแง่มุมให้เห็นว่า สิ่งที่เราคิดว่าไม่มีประโยชน์แต่จริงๆ แล้วถ้าใส่ไอเดียเข้าไป ใส่ความคิดเข้าไป สามารถสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะได้ ไม่ว่าจะเป็นการแกะไม้ นำไม้มาประดิษฐ์เป็นรูปงานศิลปะต่างๆ เช่น งานเกี่ยวกับรูปวชิรชน สัญลักษณ์หนึ่งของกีฬาพื้นเมืองบักซี้ที่บ้านเรา หรือเป็นรูปสัตว์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกิ้ง หรือสัตว์อื่นๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น”

เล่าตำนานเมืองด้วยประติมากรรม หนู...แมว

เมืองทุกเมืองย่อมจะมีตำนานย่อมจะมีความเป็นมา เมืองสงขลาก็มีตำนานนิยายปรัมปรามากมายหลายเรื่องราว “ตำนานของเกาะหนูเกาะแมว เขาตังกวน หาดทรายแก้ว เป็นตำนานที่เชื่อมโยงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนสงขลาในอดีต ให้เห็นถึงสภาพบ้านเมืองในอดีตที่เล่าขานกันมา เราจึงได้ปั้นรูปหนูกับแมวและก็มีลูกแก้ววางไว้บนโขดหิน ณ หาดสมิหลาของเรา เพื่อที่จะอธิบายความเป็นมา ความเชื่อในตำนานของสิ่งเหล่านี้”

หลังจากความสำเร็จของการสร้างประติมากรรมจากเศษไม้ของนักศึกษาที่เข้าค่ายศิลปะ ณ หาดสมิหลา ผมจึงมีแนวคิดที่จะจัดสร้างประติมากรรมเพื่อเล่าเรื่องราว ความเป็นมาของเมืองสงขลา ทั้งนี้เพื่อให้ชาวสงขลา ได้ทราบเรื่องราวความเป็นมาของตัวเอง อีกทั้งเพื่อสืบสานการท่องเที่ยวของเมืองควบคู่กันไปด้วย

“จากความเชื่อที่ปรากฏในตำนาน ทำให้นักท่องเที่ยวนิยมมาสัมผัสได้มีความรู้...แต่ก่อนนั้นเมืองสงขลาเราเป็นเมืองท่าที่ค้าขายให้กับนานาชาติ อารยประเทศ มีสำเภาจากสงขลาไปค้าขายกับเมืองจีน มีการติดต่อค้าขายกัน ก่อให้เกิดตำนานเหล่านี้ขึ้น นี่คือ...วิถีชีวิตในอดีตกาล...ผ่านนิยายปรัมปรา นิทานพื้นบ้านของเมืองสงขลา เราได้หยิบยกเรื่องเหล่านี้มาให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยผ่านทางงานศิลปะ

ประติมากรรม แมว กับ หนู

นะครับ การปั้นรูปหนูรูปแมว เพื่ออธิบายความเหล่านี้นะครับ ก็ได้เริ่มขึ้นโดยอาจารย์มนตรี สังข์มุลิกานนท์ เป็นผู้ปั้นและผมได้รวบรวมผู้ที่เห็นความสำคัญทางด้านศิลปะนะครับ หลายท่านด้วยกันมาช่วยกันออกเงินมาช่วยกันสมทบเงิน เพื่อที่จะหล่อด้วยโลหะสัมฤทธิ์ เพื่อที่วางไว้ ณ ชายหาดสมิหลา”

ประติมากรรม...คนอ่านหนังสือ

ความรู้สร้างคน...คนสร้างชาติ ความรู้คืออำนาจ...สร้างชาติ ต้องสร้างคน ภาคใต้...เป็นภูมิภาคที่มีทะเลขนานทั้ง 2 ด้าน เป็นเมืองหน้าด่าน มีการปะทะแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับนานาชาติมาเป็นเวลานาน จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้คนภาคใต้เป็นคนที่มีการเรียนรู้ตลอดเวลา สงขลา...เป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งทางการศึกษาและเรียนรู้ของสังคมคนได้

เมืองแห่งการเรียนรู้ คือ พันธกิจหนึ่งที่ผมและคณะผู้บริหารเทศบาลนครสงขลา ร่วมกันผลักดันเป็นแผนพัฒนาของเทศบาลฯ เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในเมืองสงขลา ได้เห็นความสำคัญของการศึกษา

ประติมากรรมคนอ่านหนังสือ คือ สัญลักษณ์เมืองแห่งการเรียนรู้ ที่เทศบาลนครสงขลาจัดสร้างขึ้นเพื่อกระตุ้นเตือนให้ผู้คนในสังคมเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาเรียนรู้ และให้คนรุ่นหลังได้รับทราบว่าเมืองสงขลาในอดีตเติบโตมั่นคงมาจนถึงปัจจุบัน เพราะบรรพบุรุษเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้

“นับว่าเป็นโจทย์ที่ยากพอสมควรที่จะนำศิลปะมาอธิบายความเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ แต่หลังจากที่ผมนำแนวคิดดังกล่าวปรึกษาผู้รู้และบุคคลหลายๆ

ฝ่าย จึงได้เกิดแนวคิดว่าจะสร้างประติมากรรมรูปคนนั่งอ่านหนังสือ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่าการอ่านคือการเรียนรู้ที่จะก่อให้เกิดปัญญา นำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่น นำไปสู่การพัฒนาประเทศของเรา และได้มอบหมายให้อาจารย์มนตรี สังข์มุสิกานนท์ เป็นคนปั้นต้นแบบรูปคนนั่งอ่านหนังสือหล่อด้วยโลหะสัมฤทธิ์ เพื่อที่จะวางไว้ที่หาดสมิหลา ด้านถนนชลาทักษ์

โดยอธิบายความเขียนจารึกไว้ในใต้ฐานคนนั่งอ่านหนังสือว่า ความรู้สร้างคน คนสร้างชาติ ความรู้ตั้งอำนาจ สร้างชาติต้องสร้างคน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สงขลาเราเป็นเมืองหน้าด่าน เป็นเมืองที่ปะทะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนานาชาติอารยประเทศมาโดยตลอด และวันนี้เรายังคงเป็นศูนย์กลางของเมืองการศึกษาไว้”

ที่มา บทความและภาพประกอบจาก สุจิตตร ศิลปกรรมร่วมสมัยนานาชาติ 2551 สงขลา ประเทศไทย ครั้งที่ 1

